

ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ПЕДАГОГІКА. ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 159.9:351.74(477)

Барко Вадим Іванович,

доктор психологічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
головний науковий співробітник
ДНДІ МВС України,
м. Київ, Україна,
ORCID ID 0000-0003-4962-0975

Фатхутдінов Василь Гайнулович,

доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
голова Головного управління Пенсійного фонду України
в Київській області, м. Київ, Україна

ПРАВОВІ ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІЛНИЧНИХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

У статті представлені основні правові та соціально-психологічні характеристики діяльності дільничних офіцерів Національної поліції України. Визначено основні характеристики, які вирізняють професію серед інших видів професійної діяльності. На основі широкого дослідження представлені вимоги професії до знань, умінь, компетентностей працівників. Розкрито умови професійного навчання та перспективи кар'єрного зростання дільничних офіцерів у процесі служби в поліції. Описані соціально-психологічні умови професійної діяльності поліцейських, типові помилки при здійсненні професійної діяльності, рекомендовані для службової діяльності психологічні характеристики.

Ключові слова: Національна поліція, дільничний офіцер поліції, права і обов'язки, професійна діяльність, соціально-психологічні характеристики.

У сучасних умовах неабиякого значення набуває проблематика вивчення правових та соціально-психологічних особливостей діяльності працівників Національної поліції України. Це пояснюється необхідністю більш ефективного використання персоналу поліції, оптимізації добору найбільш придатних кандидатів, покращання професійної підготовки поліцейських. Сьогодні в нашій державі не вистачає наукових досліджень, які стосуються діяльності працівників структурних підрозділів НПУ, у тому числі дільничних офіцерів поліції, що відповідно до законодавства виконують важливі правоохоронні функції у складі Національної поліції України. Дільничний офіцер поліції (ДОП) – це службова особа НПУ,

© Barko Vadym, Fatkhutdinov Vasyi, 2021

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2021.3\(53\).23](https://doi.org/10.36486/np.2021.3(53).23)

Issue 3(53) 2021

<http://naukaipravoohorona.com/>

уповноважена в межах компетенції вирішувати завдання з охорони публічного порядку, попереджувати правопорушення, а також сприяти та допомагати громадянам у реалізації їхніх прав й законних інтересів [2; 4]. Дослідження правових і соціальних характеристик цієї категорії працівників НПУ є важливим теоретичним і прикладним завданням.

Результати досліджень вітчизняних науковців (Д. Олександров, О. Бандурка, В. Барко, О. Кудерміна, В. Криволапчук, Ю. Ірхін, Т. Малкова, Т. Нещерет, В. Остапович, О. Шаповалов, С. Яковенко та ін.) дозволили розробити і впровадити в практику професіограми деяких поліцейських професій, а також розробити методики психологічного добору кандидатів на службу до органів внутрішніх справ України та нині – до НПУ [6–8]. Науковці зарубіжних країн також досліджували проблематику правового і соціально-психологічного забезпечення діяльності підрозділів поліції (С. Bouchard, S. Blair, W. Haskell, D. Bufkin, R. Cochraine, R. Tett, L. Vandecreek, G. Barrett, R. Miguel, J. Hurd, S. Lueke, J. Tan та ін.) [8–11].

Проте глибоке соціально-правове вивчення діяльності ДОП до цього часу не проводилось, тому дослідження правових і соціально-психологічних аспектів службової діяльності поліцейських, розробка на цій основі сучасних науково обґрунтованих рекомендацій щодо оптимізації професійного добору і професійного навчання ДОП є актуальним завданням. Це дослідження проводилось упродовж 2018–2020 років і охоплювало близько 200 ДОП із 15 областей держави; у процесі його проведення використовувалась низка якісних і кількісних методів (аналіз законодавства і нормативних документів, що регламентують службову діяльність поліцейських, психодіагностичні методики, інтерв'ю з керівниками поліцейських підрозділів, тестування, анкетування, бесіди, ретельно вивчався досвід професійного добору і призначення на посади ДОП).

Метою статті є визначення правових і соціально-психологічних засад діяльності ДОП. Для досягнення мети потрібно виконати такі *завдання*: а) проаналізувати нормативні документи, які регламентують діяльність ДОП; б) встановити основні правові характеристики професії ДОП; в) визначити головні соціальні і психологічні характеристики діяльності поліцейських.

Наукова новизна дослідження – уперше встановлено правові та соціально-психологічні характеристики службової діяльності ДОП Національної поліції України, які можуть бути використанні у процесі професійного добору працівників поліції та призначення їх на посади, а також удосконалення професійного навчання.

За Національним класифікатором України “Класифікатор професій” ДК 003:2010 [3] посада ДОП віднесена до розділу 3 “Фахівці”, код підкласу – 3451, назва класифікаційного угруповання – “Інспектори правоохоронних органів та фахівці із дізнання”, код КП (згідно з покажчиком професійних назв робіт за кодами професій) – 3451, професійна назва роботи – “Інспектор (органи внутрішніх справ)”.

Сутність професійної діяльності. *Правовою основою діяльності ДОП є:* Конституція України; закони України “Про Національну поліцію”, “Про запобігання та протидію домашньому насильству”, “Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі”, “Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі

на певний строк”, “Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону”; наказ МВС України від 28.07.2017 № 650 “Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції”, інші акти законодавства України, нормативно-правові акти Міністерства внутрішніх справ України.

Наведемо сутність виконуваних професійних функцій. Дільничний офіцер поліції [2]:

здійснює профілактичну роботу, спрямовану на запобігання вчинення кримінальних та інших правопорушень; виявляє причини та умови, що призводять до вчинення кримінальних та адміністративних правопорушень, уживає у межах компетенції заходи для їх усунення; вживає заходи, спрямовані на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення; здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події; у випадках, визначених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечення їх виконання; доставляє у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення; уживає всіх можливих заходів для надання невідкладної допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я, а також особам, які постраждали від торгівлі людьми; уживає заходів для запобігання домашньому насильству; здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система; взаємодіє відповідно до законодавства у межах контрольованих прикордонних районів з дільничними інспекторами прикордонної служби щодо проведення превентивних заходів з протидії нелегальній міграції та іншій протиправній діяльності на державному кордоні, отримання інформації про шляхи проникнення та накопичення контрабандних товарів; уживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку під час примусового виконання судових рішень і рішень інших органів, а також заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю державних виконавців, приватних виконавців та інших осіб, які беруть участь у вчиненні виконавчих дій, здійснення приводу у виконавчому провадженні; бере участь у межах повноважень, передбачених законом, у здійсненні заходів, спрямованих на соціальну адаптацію осіб, які звільнилися з місць позбавлення волі; уживає заходів для взяття на облік осіб, щодо яких здійснюється превентивна робота, підтримання в актуальному стані інформаційних підсистем МВС; співпрацює з групами реагування патрульної поліції, іншими службами та підрозділами щодо застосування превентивних заходів стосовно осіб, які схильні до вчинення правопорушень та/або перебувають на превентивних обліках поліції; інформує чергову частину органу поліції у разі отримання від населення відомостей про осіб, які мають

© Barko Vadym, Fatkhutdinov Vasyly, 2021

наміри вчинити кримінальні правопорушення, розшукуваних злочинців, осіб, які зникли безвісти.

Загальні кваліфікаційні вимоги до дільничного офіцера: громадянство України, вільне володіння державною мовою, вища освіта (освітній ступінь не нижче “бакалавр”, галузь знань – право або інші галузі, спеціальність – “Право”, “Правоохоронна діяльність” або інші, залежно від галузі знань).

Поліцейський *провадить свою діяльність на принципах* верховенства права, дотримання прав і свобод людини, законності, відкритості та прозорості, політичної нейтральності, взаємодії з населенням на засадах партнерства. Для вирішення зазначених завдань поліцейський застосовує у передбаченому законом порядку такі *методи*, як бесіда, спостереження, опитування громадян, психологічний вплив, дослідження предметів і документів, ідентифікація особистості, обстеження приміщень, будівель, ділянок місцевості й транспортних засобів тощо.

Умови професійної діяльності. *Санітарно-гігієнічні умови праці.* Безпечні та здорові умови праці дільничного офіцера поліції створюються шляхом забезпечення зручним робочим місцем; форменим одягом, зброєю, спеціальними засобами, іншим необхідним майном та спорядженням; медичним обслуговуванням і санітарно-профілактичними заходами, що призначені для збереження здоров'я [2; 4; 7]. Дільничний офіцер поліції для виконання покладених на нього завдань повинен бути забезпечений службовим приміщенням, телефоном, засобами оргтехніки, необхідною кількістю бланків процесуальних документів, автомобільним транспортом. Робоче місце дільничного офіцера поліції для прийому громадян знаходиться у приміщенні поліцейської станції або іншому місці. Є фактори виробничого середовища і трудового процесу, які впливають на здоров'я і працездатність фахівців під час виконання ними професійних обов'язків. Фізичні фактори: мікроклімат (температура 18–23 °C і вологість приблизно 50–70 %); освітлення – природне та штучне. У випадку підвищення або зниження норм температури і вологості продуктивність праці знижується. Фактори трудового процесу: напруженість праці (навантаження на центральну нервову систему, органи чуття, інтелектуальні навантаження); емоційні навантаження; режим праці, специфічні умови роботи (служба у вихідні та святкові дні, служба позмінно, служба з нерівномірним графіком, служба у нічний час тощо).

Основні види захворюваності. Характер професійної діяльності часто спричиняє негативні наслідки у вигляді професійних захворювань [6–8]. Серед останніх виокремлюють: нервово-психічні захворювання (виникнення неврозів, симптомів психічної втоми та перевтоми, що характеризується головним болем, підвищеною стомлюваністю, дратівливістю, порушенням сну, проявами вегето-судинної дистонії, артеріальною гіпертензією, виразковими хворобами, ішемічними хворобами серця); захворювання шкіри, інфекційні та паразитарні хвороби, отримані в процесі професійної діяльності внаслідок контакту з хворими, алергічні захворювання.

Організаційні умови праці. Дільничний офіцер поліції працює за планом, який затверджується керівником відділу (відділення) поліції та розробляється з урахуванням пріоритетів громади у сфері публічної безпеки та порядку, оперативної обстановки на дільниці, а також веде контрольно-наглядову справу, у якій містяться відомості щодо оперативно важливих особливостей території

обслуговування. Основні складові професійної діяльності дільничного офіцера поліції та часові витрати робочого дня на виконання завдань розподіляються так: забезпечення публічної безпеки громадян на території закріпленої дільниці, патрулювання – 24 %; прийом громадян, розгляд заяв та повідомлень про правопорушення або події – 18 %; робота з порушниками антиалкогольного законодавства, наркотично залежними особами, неповнолітніми правопорушниками, особами, що вчиняють домашнє насильство, особами, що перебувають на превентивному обліку тощо – 15 %; розкриття та попередження злочинів – 14 %; інші завдання – 29 %.

Соціальні характеристики діяльності. *Характер діяльності* дільничного офіцера поліції – переважно індивідуальний, рідше колективний у випадках виконання завдань спільно з представниками інших служб і організацій. Він персонально відповідає за підтримання правопорядку в межах закріпленої поліцейської дільниці [6; 7]. Дільничний офіцер поліції також тісно взаємодіє з працівниками інших служб свого територіального органу чи підрозділу. *Рівень відповідальності* службової діяльності дільничного офіцера поліції – дуже високий, що пов'язано із частим прийняттям рішень одноосібно та різноплановістю службової діяльності. *Тип діяльнісних відносин* дільничного офіцера поліції переважно належить до системи “людина – людина”, рідше “людина – техніка” і “людина – знакова система”. *Спілкування в професійній діяльності* – постійне, особисте, з великою кількістю людей. Комунікативна діяльність є важливою складовою професійної діяльності дільничного офіцера поліції, яка визначає ефективність його роботи в ситуаціях взаємодії з громадянами, працівниками інших служб, соціальними групами.

Узагальнення змісту, характеру, методів діяльності дільничних офіцерів дозволяє визначити *основні її характеристики*, які вирізняють її серед інших видів професійної діяльності. До них належать: широкий спектр завдань професійної діяльності; часта зміна об'єктів професійної діяльності; самостійність в організації процесу професійної діяльності; одноосібність у прийнятті рішень і висока відповідальність за них; владні повноваження; висока інтенсивність професійних взаємодій; значні просторові переміщення в межах дільниці; виконання завдань з обслуговування дільниці, що можуть виходити за межі функціональних.

Професійну діяльність дільничного офіцера супроводжує низка *негативних чинників*, до яких належать: значні фізичні й психічні навантаження, зумовлені дефіцитом часу або інформації; порушення регламентованого режиму праці та відпочинку; тривалість робочого часу може значно перевищувати встановлені нормативи; порушення режиму харчування; часті стресові та конфліктні ситуації; необхідність професійних контактів із найбільш небезпечною та соціально занедбаною категорією правопорушників.

Узагальнення вимог професії до знань, умінь і компетентностей.

Виконання дільничним офіцером поліції службових обов'язків потребує правових і психолого-педагогічних знань, а також багатьох спеціальних умінь. Дільничний офіцер поліції має *знати*: Конституцію України; акти законодавства, що стосуються діяльності Національної поліції України; укази Президента України, постанови Верховної Ради України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, розпорядчі документи МВС України, інші нормативно-правові акти, інструктивні та методичні документи, що регулюють діяльність служби дільничних

офіцерів поліції, а також взаємодію з органами державної влади та органами місцевого самоврядування; відомчі та міжнародні нормативні документи, що регулюють питання дотримання поліцейськими прав людини; організаційну структуру та особливості діяльності підрозділів Національної поліції України; місце і завдання Національної поліції України у системі правоохоронних органів; її структуру, принципи, методи правоохоронної діяльності, правове забезпечення; особливості здійснення профілактичної роботи; порядок вжиття заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку, реагування на заяви та повідомлення про кримінальні та адміністративні правопорушення або події, запобігання та протидії домашньому насильству; населення поліцейської дільниці, характер його зайнятості, етнічний склад, місцеві звичаї, традиції та культуру; порядок організації роботи щодо взаємодії з населенням; порядок здійснення контролю за дотриманням правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система; принципи функціонування міграційної служби; організацію роботи з особами, які перебувають на превентивному обліку; заходи безпеки, умови та порядок зберігання, правила поводження зі спеціальними засобами, табельною вогнепальною зброєю та боеприпасами; порядок застосування й використання в межах своєї компетенції поліцейських превентивних заходів та поліцейських заходів примусу, спеціальних засобів, вогнепальної зброї; правила ділового етикету та професійної етики; види та форми звітності; основні нормативно-правові положення щодо зберігання інформації з обмеженим доступом, оформлення відповідних службових документів; правила охорони праці та протипожежної безпеки; порядок формування та користування базами даних Національної поліції України.

Дільничний офіцер поліції також має знати основи загальної та вікової психології, психології спілкування; володіти додатковою інформацією про: оперативну обстановку і дислокацію нарядів поліції, представників громадських об'єднань із забезпечення публічної безпеки і порядку; прикмети осіб, транспортних засобів і майна, яке знаходиться у розшуку; місця найбільш ймовірного скоєння злочинів, скупчення антисоціальних елементів і осіб, звільнених із місць позбавлення волі; місцезнаходження найважливіших об'єктів органів державної влади і управління в регіоні, підрозділів пожежної охорони, гуртожитків, підприємств, організацій та установ тощо; розташування прилеглих до маршруту вулиць, провулків, прохідних дворів, площ тощо.

Дільничний офіцер поліції повинен *уміти*: виявляти причини та умови, що призводять до вчинення кримінальних та адміністративних правопорушень, уживати заходів для їх усунення; уживати заходи, які спрямовані на усунення загроз життю, здоров'ю фізичних осіб, публічній безпеці й порядку; приймати рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечувати їх виконання; запобігати та протидіяти домашньому насильству або насильству за ознакою статі; доставляти затриманих та підозрюваних осіб; працювати з інформацією стосовно об'єктів професійної уваги; складати адміністративно-процесуальні документи; розглядати заяви, звернення, скарги громадян й приймати за ними обґрунтовані рішення; володіти комплексом професійно важливих комунікативних умінь;

організувати спільну діяльність із представниками підрозділів Національної поліції та інших правоохоронних органів, органів виконавчої влади, місцевого самоврядування і громадських організацій; правильно і своєчасно застосовувати й використовувати поліцейські превентивні заходи та поліцейські заходи примусу; аналізувати та планувати свою роботу, вести її облік і звітність; взаємодіяти з представниками засобів масової інформації; правильно оформлювати службові документи; надавати невідкладну допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я.

Ключові компетентності дільничного як працівника поліції [5]: відповідальне ставлення до службової діяльності; здатність працювати в команді; дотримання професійної етики; здатність запобігати конфліктним ситуаціям і знаходити шляхи їх розв'язання; адаптивність і витривалість; самостійність прийняття рішень; здатність діяти в нестандартних ситуаціях; уміння планувати службову діяльність; здатність виокремлювати головне в службовій діяльності й досягати поставленої мети; прагнення самовдосконалюватися шляхом набуття нових знань, умінь і навичок.

Загальнопрофесійні компетентності дільничного як працівника поліції [5]: знання основ конституційного права; дотримання вимог забезпечення прав і свобод людини та громадянина; знання основ антикорупційного законодавства; дотримання норм професійної етики; дотримання толерантності та принципу недискримінації в роботі; здатність ефективно спілкуватися; стресостійкість; здатність ефективно взаємодіяти з населенням на засадах партнерства; дотримання вимог законодавства щодо запобігання та протидії домашньому насильству; знання Правил дорожнього руху; дотримання положень законодавства про охорону праці та безпеки життєдіяльності; знання правових та організаційних основ діяльності Національної поліції України; уміння правильно оформляти службові документи.

Професійне навчання та перспективи кар'єрного зростання в поліції.

Професійне навчання складається з первинної професійної підготовки; підготовки у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання; післядипломної освіти; службової підготовки [4; 7]. Поліцейські, які вперше прийняті на службу в поліцію, зобов'язані пройти первинну професійну підготовку за відповідними навчальними програмами (планами), затвердженими Міністерством внутрішніх справ України. Для роботи дільничним офіцером поліції кандидат повинен мати освітній ступінь “бакалавр” у галузі знань “Право” або у інших галузях знань [25; 27]. Післядипломна освіта може здійснюватися безпосередньо в підрозділах поліції або в закладах вищої освіти. Підвищення кваліфікації за напрямом службової діяльності має здійснюватися не рідше одного разу на три роки або перед призначенням на керівну посаду.

Типові помилки в професійній діяльності, їх можливі наслідки. З урахуванням завдань, напрямів та особливостей організації діяльності дільничних офіцерів поліції визначено найбільш типові помилки, що мають (чи можуть мати) місце в професійній діяльності:

1) незнання належною мірою оперативної обстановки на території поліцейської дільниці;

2) недоліки у зборі та оформленні документів у процесі розгляду звернень громадян;

3) недоліки у зборі та оформленні матеріалів про адміністративні правопорушення, неправильна кваліфікація правопорушень;

4) незазначення всіх необхідних даних у протоколі про адміністративне правопорушення;

5) порушення процесуальних норм з прийняття рішення за зверненнями громадян, зокрема списання матеріалів з ознаками кримінального правопорушення;

6) низький рівень знань нормативно-правових актів, які стосуються службової діяльності, а також відсутність дисциплінованості та належної етичної поведінки;

7) перевищення влади чи службових повноважень;

8) низький рівень координації або відсутність розподілу функцій з охорони публічного порядку та безпеки громадян між підрозділами поліції, органами місцевого самоврядування та громадянами;

9) неналежне здійсненні превентивної роботи з особами, які перебувають на превентивному обліку;

10) порушення правил нагляду та відсутність належної профілактичної роботи;

11) низький рівень у здійсненні контролю за дотриманням фізичними і юридичними особами правил дозвільної системи;

12) ненадання отриманої інформації про можливе скоєння кримінального правопорушення до оперативних служб для проведення слідчих дій;

13) несвоєчасне виконання постанов суду про накладення адміністративного стягнення у вигляді адміністративного арешту;

14) низький рівень комунікації з громадянами;

15) ігнорування заходів особистої безпеки під час виконання службових обов'язків.

Дослідження з використанням психодіагностичних методів показало, що успішне оволодіння професією дільничного офіцера поліції та ефективність подальшої діяльності значною мірою залежать від ступеня сформованості *головних професійно важливих якостей*, що визначається такими ознаками (перераховані за рангом важливості):

1) високий або середній рівень комунікативних здібностей;

2) середній та вищий за середній рівень загальних здібностей (вербального та невербального інтелекту, креативності);

3) середньо-сильний тип нервової системи, високий або середній рівень її лабільності;

4) високий рівень розвитку спеціальних професійних здібностей;

5) сформованість характерологічних рис (спонтанність, сміливість, екстравертованість, упевненість, оптимізм, наполегливість, самоконтроль тощо);

6) сформованість властивостей темпераменту (темпу, ергічності, пластичності);

7) середній або високий рівень самоактуалізації;

8) сформованість емоційно-вольових якостей (здатність долати труднощі, брати на себе відповідальність, емоційна стійкість у стресових ситуаціях);

9) достатній рівень розвитку пізнавальних процесів (сприйняття, уваги, пам'яті, мислення);

10) високий рівень психомоторних властивостей (простої реакції та реакції на рухомий об'єкт);

11) достатня чутливість аналізаторів (зорового, слухового, дотикового, нюхового).

Встановлені психологічні та психофізіологічні протипоказання до оволодіння професійною діяльністю (критерії професійної непридатності), а саме: слабкий тип нервової системи; низький рівень лабільності нервової системи; недостатня швидкість простої реакції (перевищує 230 мс) і реакції на рухомий об'єкт (сумарна величина відхилень перевищує 1500 за 30 проходжень); недостатній рівень розподілу і швидкості переключення уваги (при виконанні тесту Грюнбаума час перевищує 20 с, кількість помилок більше 2); недостатній рівень функціональної активності мозку і адаптивних резервів організму (величина омега-потенціалу або нижча за 20 мВ, або перевищує 40 мВ); низький рівень будь-якої зі складових інтелектуального потенціалу (вербального та невербального інтелекту, креативності), тобто становить менше 95 одиниць IQ); низький рівень сформованості комунікативних здібностей (за тестом Лірі показники октантів № 1, 2, 3, 4, 8 в профілі перевищують 10 балів; показники октантів 5, 6, 7 перевищують 8 балів); низький рівень самоактуалізації та мотивації досягнення; домінування мотивації уникнення невдачі та мотивів, непов'язаних зі змістом службової діяльності; негативні характерологічні риси (наявність в особистісному профілі підвищених шкал гіпостенічного типу реагування: 7 (тривожності), 6 (сензитивності), 5 (інтроверсії) – більше 7 балів) і високих показників за шкалами стеничного типу реагування: 2 (спонтанності), 3 (агресивності), 4 (ригідності) – більше 8 балів); дефекти і порушення діяльності аналізаторів (зорового, слухового, дотикового, нюхового); порушення або низький рівень сформованості пізнавальних процесів (сприйняття, уваги, пам'яті, мислення).

Висновки та перспективи подальших розвідок

Таким чином, у статті представлені основні правові і соціально-психологічні характеристики діяльності дільничних офіцерів Національної поліції України. Поліцейські здійснюють професійну діяльність в особливих умовах, професія висуває підвищені вимоги до знань, умінь та індивідуальних якостей працівників. Поліцейський провадить свою діяльність на принципах верховенства права, дотримання прав і свобод людини, законності, відкритості та прозорості, політичної нейтральності, взаємодії з населенням на засадах партнерства. У роботі поліцейських є фактори виробничого середовища і трудового процесу, які впливають на здоров'я і працездатність фахівців під час виконання ними професійних обов'язків. Діяльність поліцейського пов'язана з високою фізичною та психоемоційною напруженістю. Рівень відповідальності службової діяльності поліцейського дуже високий. Виконання поліцейським службових обов'язків потребує правових і психолого-педагогічних знань, а також багатьох спеціальних умінь.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі полягають у дослідженні правових та соціально-психологічних особливостей діяльності працівників інших органів системи МВС України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України, 1996. № 30 Ст. 141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr> (дата звернення: 03.09.2019).
2. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: наказ МВС України від 28.07.2017 № 650. Офіційний вісник України, 2017. № 70. С. 471. Ст. 2136. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17> (дата звернення: 07.12.2018).
3. Національний класифікатор України “Класифікатор професій” ДК 003:2010, затверджений наказом Держспоживстандарту України від 28.07.2010 № 327. URL: https://hrliga.com/docs/327_KP.htm (дата звернення: 27.08.2020).
4. Про Національну поліцію: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. Відомості Верховної Ради України, 2015. № 40–41. Ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 21.01.2019).
5. Про затвердження стандарту професійної (професійно-технічної) освіти з робітничої професії “Поліцейський”: наказ Міністерства освіти і науки України від 21.06.2018 № 669. Київ, 2018. 22 с.
6. Барко В.І., Ірхін Ю.Б., Нещерет Т.В. та ін. Професіографічний опис основних видів діяльності в органах внутрішніх справ України. Київ: РВЦ КНУВС; ДП “Друкарня МВС”, 2007. 100 с.
7. Остапович В.П., Дубова І.О., Барко В.І. та ін. Професіограми за основними видами поліцейської діяльності: наук.-практ. посібник / за заг. ред. проф. В. О. Криволапчука. Київ: ДНДІ МВС України; ФОП Кандиба Т.П., 2018. 244 с.
8. Александров Д.О., Андросюк В.Г., Казміренко Л.І. та ін. Юридична психологія: підручник / за заг. ред. Л.І. Казміренко, Є.М. Моїсеєва. К.: КНТ, 2007. 360 с.
9. Bouchard C., Blair S.N., Haskell W.L. Physical activity and health. *Human Kinetics*, 2007. 410 p.
10. Cochraine R.E., Tett R., L. Vandecreek. Psychological Testing and the Selection of Police Officers A National Survey. *Criminal Justice and Behavior*, 30(5):511-537 · October 2003. URL: <https://www.researchgate.net/publication/247743668> (дата звернення: 21.09.2021).
11. Gerald V. Barrett, Rosanna F. Miguel, Jennifer M. Hurd, Sarah B. Lueke and James A. Tan. Practical Issues in the Use of Personality Tests in Police Selection. *Public Personnel Management Volume 32 No. 4. Winter 2003*.

REFERENCES

1. The Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of 28.06.1996 No 254k / 96-VR. Current edition from 30.09.2016. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. 1996. No 30 (dated 23.07.1996). Art. 141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr> (Date of Application: 03.09.2019) [in Ukrainian].
2. On Approval of the Instruction on the Organization of Activities of District Police Officers: Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 28.07.2017 No 650. Official Gazette of Ukraine. 2017. No 70 (from 08.09.2017). P. 471. Art. 2136. Code of Act 87093/2017. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17> (Date of Application: 07.12.2018) [in Ukrainian].
3. National Classifier of Ukraine “Classifier of Professions” SC 003: 2010, approved by the order of Derzhspozhyvstandart of Ukraine from 28.07.2010 No 327 (valid from 01.11.2010): site. URL: https://hrliga.com/docs/327_KP.htm (Date of Application: 27.08.2020) [in Ukrainian].
4. On the National Police: Law of Ukraine of 10.12.2015 No 889-VIII. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2015. No 40–41 (dated 09.10.2015). Art. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (Date of Application: 21.01.2019) [in Ukrainian].
5. On Approval of the Standard of Professional (professional and technical) Education in the Working Profession “Policeman”: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 21.06.2018 No 669: official publication. Kyiv, 2018. 22 p. [in Ukrainian].
6. Barko, V.I., Irkhin, Yu.B., Neshcheret, T.V. and others (2007). Profesiografichnyi opys osnovnykh vydiv diialnosti v orhanakh vnutrishnikh sprav Ukrainy. “Profesiographic Description of the Main Types of Activity in the Bodies of Internal Affairs of Ukraine”. Kyiv: RVC KNUVS; State Enterprise “Printing House of the Ministry of Internal Affairs”. 100 p. [in Ukrainian].

7. *Ostapovych, V.P., Dubova, I.O., Barko, V.I.* and others (2018) *Profesiohramy za osnovnymy vydamy politseiskoi diialnosti. "Professiograms on the Main Types of Police Activity": manual / for general ed. of prof. V.O. Kryvolapchuk.* Kyiv: State Research Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine; FOP Kandiba T.P. 244 p. [in Ukrainian].

8. *Iurydychna psykholohiia. "Legal Psychology": a textbook / for general ed. L.I. Kazmirenko, E.M. Moisieiev; authors D.O. Alexandrov, V.G. Androsyuk, L.I. Kazmirenko and others.* K.: KNT, 2007. 360 p. [in Ukrainian].

9. *Bouchard, C., Blair, S.N., Haskell, W.L.* (2007). *Physical activity and health.* Champaign: Human Kinetics. 410 p. [in English].

10. *Cochrane, R.E., Tett, R., Vandecreek, L.* (2003) *Psychological Testing and the Selection of Police Officers A National Survey.* *Criminal Justice and Behavior*, 30(5):511-537 October. URL: <https://www.researchgate.net/publication/247743668> (Date of Application: 21.09.2021) [in English].

11. *Gerald V. Barrett, Rosanna F. Miguel, Jennifer M. Hurd, Sarah B. Lueke and James A. Tan.* *Practical Issues in the Use of Personality Tests in Police Selection.* *Public Personnel Management.* Volume 32 No 4 .Winter 2003 [in English].

UDC 159.9:351.74(477)

Barko Vadym,

Doct. Sci. (Psychology), Professor, Honored Worker of Science
and Technology of Ukraine, Main Researcher, of the State Research Institute
MIA Ukraine, Kyiv, Ukraine,
ORCID ID 0000-0003-4962-0975

Fatkhutdinov Vasyl,

Doct. Sci. (Law), Professor, Honored Lawyer of Ukraine,
Head of the Main Directorate of the Pension Fund of Ukraine in Kyiv Region,
Kyiv, Ukraine

LEGAL AND SOCIO-PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE SERVICE ACTIVITIES OF DISTRICT OFFICERS OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE

Research article presents the main legal and socio-psychological characteristics of the activities of district police officers of the National Police of Ukraine. In particular, it provides a general description of activities, job functions and powers of police officers, working conditions etc. It is noted that district police officers carry out professional activities in special conditions, the profession sets up stringent requirements to the knowledge, skills and individual qualities of employees. It is shown that district police officers carry out their activities on the principles of the rule of law, observance of human rights and freedoms, legality, openness and transparency, political neutrality, interaction with the population on the principles of partnership. The main characteristics that distinguish the profession from other types of professional activity have been determined. On the basis of a broad study, the requirements of the profession for the knowledge, skills, and competencies of police officers are presented. The conditions of professional training and career prospects of district officers in the process of serving in the police have been revealed. Also the socio-psychological conditions of the professional activities of police officers have been described, as well as typical mistakes in the implementation of professional activities. The psychological

© Barko Vadym, Fatkhutdinov Vasyl, 2021

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2021.3\(53\).23](https://doi.org/10.36486/np.2021.3(53).23)

Issue 3(53) 2021

<http://naukaipravohorona.com/>

characteristics recommended for official activity and a list of the main professionally important qualities are presented, the main of which are of a high or medium level of communication skills; average and above average level of general abilities (verbal and non-verbal intelligence, creativity), medium-strong type of the nervous system, high or medium level of its lability; a high level of development of special professional abilities; the formation of character traits, the formation of the properties of temperament; medium or high level of self-actualization; formation of emotional and volitional qualities; a sufficient level of development of cognitive processes; high level of psychomotor properties and sufficient sensitivity of analyzers.

Thus, the paper presents the main legal and socio-psychological characteristics of the precinct officers of the National Police of Ukraine. Police officers carry out professional activities in special conditions, the profession places high demands on the knowledge, skills and individual qualities of employees. The police officer conducts his activities on the principles of the rule of law, respect for human rights and freedoms, legality, openness and transparency, political neutrality, interaction with the population on the basis of partnership. There are factors in the work environment and work process that affect the health and efficiency of professionals in the performance of their professional duties. The activities of a police officer are associated with high physical and emotional stress. The level of responsibility of the police officer is very high. The performance of police duties requires legal and psychological and pedagogical knowledge, as well as many special skills.

Keywords: National Police, district police officer, rights and duties, professional activity, socio-psychological characteristics.

Отримано 07.10.2021